

大学

zēng shēn
曾参

① 大学之道：在明明德，在亲民，在止于至

shàn zhǐ zhī ér hòu yǒu dìng dìng ér hòu néng jìng jìng ér hòu néng ān ān
善。知止而後有定，定而後能静，静而後能安，安
ér hòu néng lǜ lǜ ér hòu néng dé wù yǒu běn mò shì yǒu zhōng shǐ zhī
而後能虑，虑而後能得。物有本末，事有终始。知
suǒ xiān hòu zé jìn dào yī
所先後，则近道矣。

gǔ zhī yù míng míng dé yú tiān xià zhě xiān zhì qí guó yù zhì qí
古之欲明明德于天下者，先治其国；欲治其

guó zhě xiān qí qí jiā yù qí qí jiā zhě xiān xiū qí shēn yù xiū
国者，先齐其家；欲齐其家者，先修其身；欲修

qí shēn zhě xiān zhèng qí xīn yù zhèng qí xīn zhě xiān chéng qí yì yù
其身者，先正其心；欲正其心者，先诚其意；欲

chéng qí yì zhě xiān zhì qí zhī zhì zhī zài gé wù wù gé ér hòu zhī
诚其意者，先致其知；致知在格物。物格而後知

zhì zhī zhì ér hòu yì chéng yì chéng ér hòu xīn zhèng xīn zhèng ér hòu shēn
至，知至而後意诚，意诚而後心正，心正而後身

xiū shēn xiū ér hòu jiā qí jiā qí ér hòu guó zhì guó zhì ér hòu tiān
修，身修而後家齐，家齐而後国治，国治而後天

xià píng
下平。

zì tiān zī yǐ zhì yú shù rén yī shì jiē yǐ xiū shēn wéi běn qí
自天子以至于庶人，壹是皆以修身为本。其

běn luàn ér mò zhì zhě fǒu yī qí suǒ hòu zhě báo ér qí suǒ báo zhě hòu
本乱而末治者否矣；其所厚者薄，而其所薄者厚，

wèi zhī yǒu yě
未之有也。

cǐ wèi zhī běn cǐ wèi zhī zhī zhì yě
此谓知本，此谓知之至也。

suǒ wèi chéng qí yì zhě wú zì qī yě rú wù è xiù
② 所谓“诚其意”者，毋自欺也。如恶恶臭，

rú hào hǎo sè cǐ zhī wèi zì qiè gù jūn zǐ bì shèn qí dú yě xiǎo
如好好色，此之谓自谦。故君子必慎其独也。小
rén xián jū wéi bù shàn wú suǒ bù zhì jiàn jūn zǐ ér hòu yā rán yǎn
人闲居为不善，无所不至；见君子而後厌然，掩
qí bù shàn ér zhù qí shàn rén zhī shì jǐ rú jiàn qí fèi gān rán zé
其不善而著其善；人之视己，如见其肺肝然，则
hé yì yǐ cǐ wèi chéng yú zhōng xíng yú wài gù jūn zǐ bì shèn qí dú
何益矣？此谓诚于中、形于外。故君子必慎其独
yě
也。

zēng zǐ yuē shí mù suǒ shì shí shǒu suǒ zhǐ qí yán hū fù
曾子曰：“十目所视，十手所指，其严乎！”富

rùn wū dé rùn shēn xīn guǎng tǐ pán gù jūn zǐ bì chéng qí yì
润屋，德润身，心广体胖，故君子必诚其意。

shī yún zhān bǐ qí yù lù zhú yī yī yǒu fēi jūn zǐ
③ 诗云：“瞻彼淇澳，萋竹猗猗；有斐君子，

rú qiè rú cuō rú zuó rú mó sè xī xiàn xī hè xī xuān xī yǒu
如切如磋，如琢如磨；瑟兮僖兮，赫兮喧兮；有
fēi jūn zǐ zhōng bù kě xuān xī rú qiè rú cuō zhě dào xué yě rú
斐君子，终不可喧兮！”如切如磋者，道学也；如
zuó rú mó zhě zì xiū yě sè xī xiàn xī zhě xún lì yě hè xī
琢如磨者，自修也；瑟兮僖兮者，恂慄也；赫兮
xuān xī zhě wēi yí yě yǒu fēi jūn zǐ zhōng bù kě xuān xī zhě dào
喧兮者，威仪也；有斐君子，终不可喧兮者，道
shèng dé zhì shàn mǐn zhī bù néng wàng yě shī yún wū hū qián wáng bù
盛德至善，民之不能忘也。诗云：“於戏！前王不
wàng jūn zǐ xián qí xián ér qīn qí qīn xiǎo rén lè qí lè ér lì qí
忘。”君子贤其贤而亲其亲，小人乐其乐而利其

lì cí yī mò shì bù wàng yě
利，此以没世不忘也。

④ kāng gào yuē kè míng dé tài jiǎ yuē gù shì tiān zhī
康诰曰：“克明德。”太甲曰：“顾諟天之
míng mìng dì diǎn yuē kè míng jùn dé jiē zì míng yě
明命。”帝典曰：“克明峻德。”皆自明也。

tāng zhī pán míng yuē gǒu rì xīn rì rì xīn yòu rì xīn kāng
汤之盘铭曰：“苟日新，日日新，又日新。”康
gào yuē zuò xīn mín shī yuē zhōu suī jiù bāng qí mìng wéi xīn
诰曰：“作新民。”诗曰：“周虽旧邦，其命维新。”
shì gù jūn zǐ wú suǒ bù yòng qí jí
是故，君子无所不用其极。

shī yún bāng jī qiān lǐ wéi mǐn suǒ zhǐ shī yún mǐn mǎn
诗云：“邦畿千里，维民所止。”诗云：“缙蛮
huáng niǎo zhǐ yú qiū yú zǐ yuē yú zhǐ zhī qí suǒ zhǐ kě
黄鸟，止于丘隅。”子曰：“于止，知其所止，可
yǐ rén ér bù rú niǎo hū
以人而不如鸟乎？”

shī yún mù mù wén wáng wū qī xī jìng zhǐ wéi rén jūn zhǐ
诗云：“穆穆文王，於缉熙敬止！”为人君，止
yú rén wéi rén chén zhǐ yú jìng wéi rén zǐ zhǐ yú xiào wéi rén
于仁；为人臣，止于敬；为人子，止于孝；为人
fù zhǐ yú cí yǔ guó rén jiāo zhǐ yú xìn
父，止于慈；与国人交，止于信。

zǐ yuē tīng sòng wú yóu rén yě bì yě shǐ wú sòng hū wú
子曰：“听讼，吾犹人也；必也使无讼乎！”无
qíng zhě bù dé jìn qí cí dà wèi mǐn zhì cǐ wèi zhī běn
情者不得尽其辞，大畏民志；此谓知本。

suǒ wèi xiū shēn zài zhèng qí xīn zhě shēn yǒu suǒ fèn zhì zé
⑤ 所谓“修身在正其心”者，身有所忿懣，则

bù dé qí zhèng yǒu suǒ kǒng jù zé bù dé qí zhèng yǒu suǒ hào lè zé
不得其正；有所恐惧，则不得其正；有所好乐，则
bù dé qí zhèng yǒu suǒ yōu huàn zé bù dé qí zhèng xīn bù zài yān shì
不得其正；有所忧患，则不得其正。心不在焉，视
ér bù jiàn tīng ér bù wén shí ér bù zhī qí wèi cǐ wèi xiū shēn
而不见，听而不闻，食而不知其味。此谓“修身
zài zhèng qí xīn
在正其心”。

suǒ wèi qí qí jiā zài xiū qí shēn zhě rén zhī qí suǒ qīn
⑥ 所谓“齐其家在修其身”者，人之其所亲

ài ér pì yān zhī qí suǒ jiàn wù ér pì yān zhī qí suǒ wèi jìng ér pì
爱而辟焉，之其所贱恶而辟焉，之其所畏敬而辟
yān zhī qí suǒ āi jīn ér pì yān zhī qí suǒ ào duò ér pì yān gù
焉，之其所哀矜而辟焉，之其所敖惰而辟焉。故
hào ér zhī qí è wù ér zhī qí měi zhě tiān xià xiǎn yǐ gù yǎn yǒu
好而知其恶，恶而知其美者，天下鲜矣。故谚有
zhī yuē rén mò zhī qí zǐ zhī è mò zhī qí miáo zhī shuò cǐ wèi
之曰：“人莫知其子之恶，莫知其苗之硕。”此谓
shēn bù xiū bù kě yǐ qí qí jiā
身不修，不可以齐其家。

suǒ wèi zhì guó bì xiān qí qí jiā zhě qí jiā bù kě jiāo
⑦ 所谓“治国必先齐其家”者，其家不可教，

ér néng jiāo rén zhě wú zhī gù jūn zǐ bù chū jiā ér chéng jiào yú guó
而能教人者，无之。故君子不出家，而成教于国。
xiào zhě suǒ yǐ shì jūn yě tì zhě suǒ yǐ shì zhǎng yě cí zhě suǒ
孝者，所以事君也；弟者，所以事长也；慈者，所
yǐ shǐ zhòng yě kāng gào yuē rú bǎo chì zǐ xīn chéng qiú zhī suī
以使众也。康诰曰：“如保赤子。”心诚求之，虽

bù zhōng bù yuǎn āi wèi yǒu xué yǎng zǐ ér hòu jià zhě yě
不中，不远矣。未有学养子，而後嫁者也。

yī jiā rén yī guó xīng rén yī jiā ràng yī guó xīng ràng yī rén
一家仁，一国兴仁；一家让，一国兴让；一人

tān lì yī guó zuò luàn qí jī rú cǐ cǐ wèi yī yán fèn shì yī
贪戾，一国作乱；其机如此。此谓一言僨事，一

rén dìng guó yáo shùn shuài tiān xià yǐ rén ér mǐn cóng zhī jié zhòu
人定国。尧、舜帅天下以仁，而民从之；桀、纣

shuài tiān xià yǐ bào ér mǐn cóng zhī qí suǒ lìng fǎn qí suǒ hào ér mǐn
帅天下以暴，而民从之。其所令反其所好，而民

bù cóng shì gù jūn zǐ yǒu zhū jǐ ér hòu qiú zhū rén wú zhū jǐ
不从。是故，君子有诸己，而後求诸人；无诸己，

ér hòu fēi zhū rén suǒ cáng hū shēn bù shù ér néng yù zhū rén zhě wèi
而後非诸人。所藏乎身不恕，而能喻诸人者，未

zhī yǒu yě gù zhì guó zài qí qí jiā
之有也。故治国在齐其家。

shī yún táo zhī yāo yāo qí yè zhēn zhēn zhī zǐ yú guī yí
诗云：“桃之夭夭，其叶蓁蓁，之子于归，宜

qí jiā rén yí qí jiā rén ér hòu kě yǐ jiāo guó rén shī yún yí
其家人。”宜其家人，而後可以教国人。诗云：“宜

xiōng yí dì yí xiōng yí dì ér hòu kě yǐ jiāo guó rén shī yún qí
兄宜弟。”宜兄宜弟，而後可以教国人。诗云：“其

yí bù tè zhèng shì sì guó qí wéi fù zǐ xiōng dì zú fǎ ér hòu mǐn
仪不忒，正是四国。”其为父子兄弟足法，而後民

fǎ zhī yě cǐ wèi zhì guó zài qí qí jiā
法之也。此谓治国在齐其家。

suǒ wèi píng tiān xià zài zhì qí guó zhě shàng lǎo lǎo ér mǐn
⑧ 所谓“平天下在治其国”者，上老老而民

xīng xiào shàng zhǎng zhǎng ér mǐn xīng dì shàng xù gū ér mǐn bù bèi shì yǐ
兴孝；上长长而民兴弟；上恤孤而民不倍。是以

jūn zǐ yǒu xié jù zhī dào yě suǒ wù yú shàng wú yǐ shǐ xià suǒ wù
君子有絜矩之道也。所恶于上，毋以使下；所恶
yú xià wú yǐ shì shàng suǒ wù yú qián wú yǐ xiān hòu suǒ wù yú
于下，毋以事上；所恶于前，毋以先后；所恶于
hòu wú yǐ cóng qián suǒ wù yú yòu wú yǐ jiāo yú zuǒ suǒ wù yú
后，毋以从前；所恶于右，毋以交于左；所恶于
zuǒ wú yǐ jiāo yú yòu cǐ zhī wèi xié jù zhī dào shī yún lè zhī
左，毋以交于右；此之谓絜矩之道。诗云：“乐只
jūn zǐ mín zhī fù mǔ mín zhī suǒ hào hào zhī mín zhī suǒ wù wù zhī
君子，民之父母。”民之所好好之，民之所恶恶之，
cǐ zhī wèi mín zhī fù mǔ shī yún jié bǐ nán shān wéi shí yán yán
此之谓民之父母。诗云：“节彼南山，维石岩岩，
hè hè shī yǐn mín jù ěr zhān yǒu guó zhě bù kě yǐ bù shèn pì
赫赫师尹，民具尔瞻。”有国者不可以不慎，辟，
zé wèi tiān xià lù yǐ
则为天下谬矣。

shī yún yīn zhī wèi sàng shī kè pèi shàng dì yí jiān yú yīn
⑨ 诗云：“殷之未丧师，克配上帝；仪监于殷，
jùn mìng bù yì dào dé zhòng zé dé guó shī zhòng zé shī guó shì
峻命不易。”道得众，则得国；失众，则失国。是
gù jūn zǐ xiān shèn hū dé yǒu dé cǐ yǒu rén yǒu rén cǐ yǒu tǔ yǒu
故君子先慎乎德，有德此有人，有人此有土，有
tǔ cǐ yǒu cái yǒu cái cǐ yǒu yòng dé zhě běn yě cái zhě mò
土此有财，有财此有用。德者，本也；财者，末
yě wài běn nèi mò zhēng mín shī duó shì gù cái jù zé mín sǎn cái
也。外本内末，争民施夺。是故财聚则民散，财
sǎn zé mín jù shì gù yán bèi ér chū zhě yì bèi ér rù huò bèi ér
散则民聚。是故言悖而出者，亦悖而入；货悖而
rù zhě yì bèi ér chū kāng gào yuē wéi mìng bù yú cháng dào shàn
入者，亦悖而出。康诰曰：“惟命不于常。”道善
zé dé zhī bú shàn zé shī zhī yǐ chǔ shū yuē chǔ guó wú yǐ wéi bǎo
则得之，不善则失之矣。楚书曰：“楚国无以为宝，

wéi shàn yǐ wéi bǎo jiù fàn yuē wáng rén wú yǐ wéi bǎo rén qīn yǐ
惟善以为宝。”舅犯曰：“亡人无以为宝，仁亲以
wéi bǎo
为宝。”

⑩ qín shì yuē ruò yǒu yī gè chén duàn duàn xī wú tā jì
秦誓曰：“若有一个臣，断断兮，无他技；

qí xīn xiū xiū yān qí rú yǒu róng yān rén zhī yǒu jì ruò jǐ yǒu zhī
其心休休焉，其如有容焉。人之有技，若己有之；

rén zhī yàn shèng qí xīn hào zhī bù chī ruò zì qí kǒu chū shí néng róng
人之彦圣，其心好之；不啻若自其口出，寔能容

zhī yǐ néng bǎo wǒ zǐ sūn lí mǐn shàng yì yǒu lì zāi rén zhī yǒu jì
之，以能保我子孙黎民，尚亦有利哉！人之有技，

mào jí yǐ wù zhī rén zhī yàn shèng ér wéi zhī bǐ bù tōng shí bù néng
媚嫉以恶之；人之彦圣，而违之俾不通；寔不能

róng yǐ bù néng bǎo wǒ zǐ sūn lí mǐn yì yuē dài zāi wéi rén rén fàng
容，以不能保我子孙黎民，亦曰殆哉！”唯仁人放

liú zhī bīng zhī sì yí bù yǔ tóng zhōng guó cǐ wèi wéi rén rén wéi
流之，进诸四夷，不与同中国。此谓“唯仁人为

néng ài rén néng wù rén jiàn xián ér bù néng jǔ jǔ ér bù néng xiān
能爱人，能恶人。”见贤而不能举，举而不能先，

mìng yě jiàn bú shàn ér bù néng tuì tuì ér bù néng yuǎn guò yě hào
命也；见不善而不能退，退而不能远，过也。好

rén zhī suǒ wù wù rén zhī suǒ hào shì wèi fú rén zhī xìng zāi bì dài
人之所恶，恶人之所好，是谓拂人之性，菑必逮

fú shēn shì gù jūn zǐ yǒu dà dào bì zhōng xìn yǐ dé zhī jiāo tài yǐ
夫身。是故君子有大道，必忠信以得之，骄泰以

shī zhī
失之。

⑪ shēng cái yǒu dà dào shēng zhī zhě zhòng shí zhī zhě guǎ wéi zhī
生财有大道：生之者众，食之者寡；为之

者疾，用之者舒；则财恒足矣。仁者以财发身，不
rén zhě yǐ shēn fā cái wèi yǒu shàng hào rén ér xià bù hào yì zhě yě wèi
仁者以身发财。未有上好仁，而下不好义者也；未
yǒu hào yì qí shì bù zhōng zhě yě wèi yǒu fǔ kù cái fēi qí cái zhě
有好义，其事不终者也；未有府库财，非其财者
yě
也。

mèng xiàn zǐ yuē xù mǎ shèng bù chá yú jī tún fá bīng zhī jiā
孟献子曰：“畜马乘，不察于鸡豚；伐冰之家，
bú xù niú yáng bǎi shèng zhī jiā bú xù jù liǎn zhī chén yǔ qí yǒu jù
不畜牛羊，百乘之家，不畜聚敛之臣；与其有聚
liǎn zhī chén nìng yǒu dào chén cǐ wèi guó bù yǐ lì wéi lì yǐ yì wéi
敛之臣，宁有盗臣。”此谓国不以利为利，以义为
lì yě zhǎng guó jiā ér wù cái yòng zhě bì zì xiǎo rén yī bǐ wéi shàn
利也。长国家而务财用者，必自小人矣，彼为善
zhī xiǎo rén zhī shǐ wéi guó jiā zāi hài bìng zhì suī yǒu shàn zhě yì wú
之。小人之使为国家，菑害并至，虽有善者，亦无
rú zhī hé yī cǐ wèi guó bù yǐ lì wéi lì yǐ yì wéi lì yě
如之何矣。此谓“国不以利为利，以义为利”也。